

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Samhällsutvecklingsenheten
Katja Saranka
010-22 33 289
katja.saranka@lansstyrelsen.se

UPPSALA KOMMUN Plan- och byggnadsnämnden	
Inkom	2016-09-19
Diarienumr	2015-2223
Aktbilaga	

YTTRANDE

1(14)

2016-09-15

Dnr: 402-4243-16

Plan- och byggnadsnämnden
Uppsala kommun
753 75 UPPSALA

Samråd om detaljplan för centrala Ulleråker, Uppsala kommun, Uppsala län

Redogörelse för ärendet

Kommunen har översänt rubricerat detaljplaneförslag för samråd enligt 5 kap 11 § plan- och bygglagen (2010:900) (PBL).

Syftet med planförslaget

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra en första utbyggnadsetapp inom programområdet Ulleråker tillsammans med *detaljplanen för Vattentornsparken* (dnr 2014-508). Detaljplanen möjliggör en utbyggnad av fyra kvarter med cirka 800 bostäder, ca 7000 m² lokaler för offentlig och kommersiell service och andra verksamheter, förskolelokaler samt två s.k. mobilitetsanläggningar för ca 1400 bilparkeringsplatser. Detaljplanen möjliggör även den första delen av det planerade kollektivtrafikstråket och Ulleråkers centrala torg med hållplats för kollektivtrafikens stomlinje till planområdets södra del.

Kommunen har bedömt att ett genomförande av detaljplanen kan antas medföra en sådan betydande miljöpåverkan som avses i 6 kap. 11 § miljöbalken (MB) och en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) har upprättats.

Överensstämmelse med översiktsplanen

I gällande översiktsplan (2010) ingår delar av Ulleråkersområdet i utredningsområdet Dag Hammarskjöldsstråket. Översiktsplanen anger också att stomlinjesstråket ska korsa Ulleråkersområdet från norr till söder. Från öster till väster ska en ny grön länk med rekreativ och ekologisk funktion skapas. Länsstyrelsen framförde i granskningsyttrandet att de handlingsinriktningar och riktlinjer som presenteras i översiktsplanen inte är tillräckliga för att kunna uppnå miljö kvalitetsnormerna för vatten, yt- och grundvatten samt att det inte framgår vilka åtgärder som avses vidtas inom planperioden och vilka nödvändiga prioriteringar som görs. I yttrandet lyftes också riksintresseområdet för kulturmiljö och naturvård och att de bl.a. bör utvecklas och klarläggas i tematiska tillägg.

Av aktualitetsförklaringen 2014 framgår att den fortsatta utvecklingen i Ulleråker bör gå mot en hög täthet som en del i den centrala stadens förlängning. Det nämns bl.a. att området bedöms rymma 8000 bostäder och att det godkända planprogrammet från 2001 är föråldrat.

Efter aktualitetsförklaringen har ett nytt planprogram tagits fram för Ulleråker. Planområdet ingår i detta programområde samt i förslag till fördjupad översiktsplan (FÖP) för Södra staden. Länsstyrelsen har lämnat samrådssynpunkter både för

POSTADRESS 751 86 Uppsala GATUADRESS Bäverns gränd 17

TELEFON 010-22 33 000 FAX 010-22 33 010

E-POST uppsala@lansstyrelsen.se WEBBPLATS www.lansstyrelsen.se/uppsala

planområdet för Ulleråker och för den fördjupade översiktsplanen för Södra staden (Planprogrammet dnr. 402-3662-15 och Södra staden dnr. 401-3258-15). Planprogrammet godkändes av kommunen i april 2016. Den fördjupade översiktsplanen för Södra staden har inte ställts ut för granskning. Det har däremot den kommunomfattande översiktsplanen. I samrådet om översiktsplanen uppmärksammade Länsstyrelsen frågeställningar som även berör Ulleråker bl.a. att en sammanvägd riskbedömning för åsen med en tillhörande markanvändningsstrategi ska göras innan prövning genom detaljplanering påbörjas i känsliga områden.

Länsstyrelsen har i planprogrammet och i FÖP Södra Staden framfört synpunkter i linje med de i granskningsyttrandet till översiktsplanen angående behovet av att utreda och hantera frågor kopplade till MKN för yt- och grundvatten och dricksvattenförsörjning. Länsstyrelsen har ifrågasatt om en exploatering är möjlig i de delar av Ulleråker som tillhör Uppsalaåsens, för infiltration, naturligt mest oskyddade områdena med avseende på grundvattnet och MKN. Andra frågor som belysts och som är av betydelse för Vattentornsparken är riksintresset för kulturmiljö Uppsala stad, institutionsmiljön i Ulleråker, den gröna infrastrukturen och de ekologiska spridningssambanden.

Sammanfattning av Länsstyrelsens synpunkter på detaljplanen

Sammanfattningsvis anser Länsstyrelsen att detaljplanen i dess nuvarande utformning och med tillhörande underlag inte medger annan bedömning än att ett genomförande innebär en oacceptabel risk för att grundvattenförekomstens status försämras, att den motverkar arbetet med att nå god grundvattenstatus i Uppsalaåsen och därmed också långsiktigt riskerar att försämra Uppsalas dricksvattenförsörjning och människors hälsa. Det innebär att detaljplanen kan komma att prövas. Planområdet omfattas även av vattenskyddsföreskrifter. Länsstyrelsens nuvarande bedömning är att källare inom zon 3, som kräver dispens från vattenskyddsföreskrifterna, inte kan medges. Vad gäller andra anläggningar och åtgärder går det inte utifrån underlaget att avgöra i vilken omfattning de kommer att prövas mot vattenskyddsföreskrifterna.

Nedan lämnas synpunkter på underlag och frågeställningar som kommunen ska hantera i det fortsatta arbetet för att Länsstyrelsen ska kunna ta ställning till om planen kan genomföras med hänsyn till grundvattnet. Nedan redovisas fler områden som kommunen bör hantera i det fortsatta planarbetet. Det är bl.a. synpunkter kopplade till hälsa och säkerhet som buller och vibrationer, riksintresse för kulturmiljö samt grön infrastruktur och naturvård.

Frågor som bevakas av Länsstyrelsen enligt 11 kap 10 § PBL

Miljö kvalitetsnormer (MKN) för grundvatten

Grundvattenförekomsten Uppsalaåsen-Uppsala försörjer idag ca 150 000 invånare med dricksvatten. Åsen innehåller stora mängder vatten och är en förutsättning för Uppsalas tillväxt. Enligt kommunens redovisning ligger planområdet till

huvuddelen inom skyddat område med låg känslighet för grundvattenpåverkan, zon 1, men en mindre del ligger inom randområdet på mycket genomsläppligt material, zon 3, vilket innebär stor sårbarhet. Länsstyrelsen vill påpeka att den del av zon 1 som planområdet ligger inom är inte jämförbar med zon 1 nere vid Fyrisån. Zon 1 vid Fyrisån består av tjocka lerlager och avrinning sker direkt till Fyrisån. I zon 1 vid Dag Hammarskjölds väg kommer grundvattnet att nå åsen även om en lokal grundvattendelare fördröjer vattnet något.

Länsstyrelsen har i samrådsyttranden över planprogram Ulleråker (dnr. 402-3662-15), fördjupad översiktsplan Södra Staden (dnr. 401-3258-15) och översiktsplan för Uppsala (dnr. 401-5094-15) efterfrågat en sammanvägd riskbedömning för hela Uppsalaåsen med en strategi för markanvändningen och att ett sådant underlag ska finnas framme innan beslut om exploatering av känsliga och mycket känsliga områden. Vidare har Länsstyrelsen framhållit att den i planprogrammet genomförda riskanalysen ska utvecklas samt att de skyddsåtgärderna, både tekniska och processrelaterade, inte är hållbara i vare sig ett kort eller långt tidsperspektiv. Länsstyrelsen har i likhet med SGU framfört att enbart tekniska lösningar inte alltid kan möjliggöra exploatering i områden utan skyddande lerlager, vilket också bör ligga som grund för bedömning om markens lämplighet för sitt ändamål.

Länsstyrelsen konstaterar utifrån handlingarna i detaljplanen att kommunen har arbetat vidare med grundvattenfrågan sedan planprogrammet och tagit fram dokument *Hållbar vattenmiljö* med förslag på åtgärder samt dokumentet *Krav och försiktighetsåtgärder för skydd av grund- och ytvatten – underlag till markanvisning i Ulleråker*. Länsstyrelsen är väl medveten om, och ser positivt på, att lämplig planläggning av området innebär möjligheter att komma tillrätta med de risker för grundvattnet som befintlig infrastruktur idag utgör. Länsstyrelsen uppfattar också att kommunen genom förslaget till detaljplan och de underlagsdokument som arbetats fram har valt att arbeta med ett brett spektrum av lösningar, inte minst tekniska, för att minska påverkan på grundvattnet.

Kommunen har dock inte tagit fram de underlag som Länsstyrelsen efterfrågat (sammanvägd riskbedömning, riskanalys) och inte heller gjort större förändringar av bebyggelsens utbredning inom zon 3 som också är mycket sårbar eftersom föroreningar kan infiltrera i grundvattenresursen om än med viss fördröjning.

Utöver ovanstående anser Länsstyrelsen att de geologiska och hydrogeologiska förhållandena inom zon 3 behöver utredas vidare inför ett ställningstagande om riskerna blir acceptabla med föreslagen utbyggnad inklusive anläggande av källarplan och tekniska skydd. Det geologiska och hydrogeologiska underlag som bl.a. är relevant för detta detaljplaneområde är:

- sonderingar ned till berg i zon 3,
- undersökning av gränsen, samt närmare precisera gränsen, mellan zon 3 och 1 (centrala Ulleråker),
- en grundvattennivåkartering inom planområdet (detta underlag är också nödvändigt till dispensansökningarna),
- flödesförsök inom zon 3 för att bedöma tid och spridningsmönster för föroreningar att nå grundvattenmagasinet i åsen.

2016-09-15

Dnr: 402-4243-16

Länsstyrelsen anser också utifrån planhandlingarna och ovan nämnda dokument att det kvarstår alltför många frågor att lösa, inte minst vad gäller de tekniska skyddens närmare utformning, hur ska de göras täta, livslängd, kontroll och uppföljning av de tekniska skyddens funktion över tid. Länsstyrelsen anser även att det saknas underlag för att kunna bedöma lämpligheten med källare inom zon 1 pga att det saknas underlag kring vattendelaren. Detta ska vidareutvecklas av kommunen tillsammans med kontrollprogram och de organisatoriska frågorna om bl.a. ansvar för uppföljning och kontroll. Andra viktiga frågeställningar är hur sanering ska ske i händelse av olycka eller brand, hur kontroll av de tekniska skyddsåtgärdernas funktion över tid ska kunna genomföras, hur underhåll ska vara möjligt, hur släckvatten ska hanteras m.m. Det jämförelseexempel, Hagastaden, som beskrivs i dokumentet *Hållbar vattenmiljö* är inte helt jämförbart med Ulleråker eftersom det i Ulleråker är en viktig grundvattenförekomst som ska skyddas från infiltration av föroreningar och inte en tunnel.

Länsstyrelsen anser att MKB för aktuell detaljplan är bristfällig eftersom den förutsätter att de kumulativa effekterna är behandlade i Hållbarhetsbedömningen. Länsstyrelsen kan däremot inte läsa sig till någon bedömning av kumulativa effekter varken i *Hållbarhetsbedömningen (datum)*, *Risikanalysen (rev 2016-03-01)*, *Hållbar vattenmiljö (2016-02-26)* eller i *Krav och försiktighetsåtgärder för skydd av grund- och ytvatten (2016-05-11)*. Det är även oklart vilken status de samtliga underlagsdokumenten har då dessa inte är uppdaterade med de senaste uppgifterna av Ulleråkers utveckling.

Sammanfattningsvis anser Länsstyrelsen att nuvarande underlag inte medger annan bedömning än att ett genomförande av den föreslagna planen innebär en oacceptabel risk för att grundvattenförekomstens status försämras, att den motverkar arbetet med att nå god grundvattenstatus och därmed riskerar en försämrad dricksvattenförsörjning och människors hälsa. Ett antagande av detaljplanen utifrån nuvarande kunskapsläge bedöms därför inte vara förenligt med EU:s ramdirektiv för vatten och därmed inte heller med 5 kap. miljöbalken. Detaljplanen kan med nuvarande utformning och underlag komma att prövas av Länsstyrelsen enligt 11 kap. 10 § PBL.

Miljö kvalitetsnormer (MKN) för ytvatten och dagvatten

Kommunen konstaterar i planbeskrivningen att en utbyggnad i Ulleråker inte får riskera att försämma förutsättningarna för att uppnå miljö kvalitetsnormerna (MKN) i Fyrisån. För att säkerställa detta finns behov av att både fördröja och rena dagvatten innan det leds till recipient. Länsstyrelsen anser att intentionen med kommunens förslag på uppdelningen av dagvatten och generella principer om hur dagvatten ska omhändertas från tak, grönytor och gator är bra. Länsstyrelsen ifrågasätter dock om åtgärderna är hållbara över tid med tanke på risken för läckage av förorenat dagvatten eller andra föroreningar till grundvattnet. Några frågeställningar är om anläggningarna kan vara täta över tid, vem som ska ansvara för funktionen över tid och om och det är möjligt att tillsyna och kontrollera funktionen, se MKN grundvatten för ett utvecklat resonemang om detta.

2016-09-15

Dnr: 402-4243-16

När det gäller MKN för ytvatten anser Länsstyrelsen att kommunen behöver förtydliga resonemangen kring ökad belastning till Fyrisån och vilka åtgärder som krävs för en ickeförsämring och följa MKN för ytvatten. Det behöver också förtydligas hur funktionen på de föreslagna åtgärder ska följas upp och tillsynas, samt vem som har det yttersta ansvaret. Detta har koppling till MKN för grundvatten, eftersom icke fungerande system, täta ledningar, skelettjordar m.fl. kan leda till att förorenat dagvatten infiltrerar till grundvattnet, se MKN grundvatten.

I den dagvattenutredning som kommunen tagit fram föreslås att lokal rening och infiltration ska ske i zon 1 och att lokal rening utan infiltration, samt uppsamling och bortledning till reningsdamm ska ske i zon 3. Den lokala reningen föreslås ske i växtbäddar på kvarters- och gatumark och skelettjordar på gatumark. Länsstyrelsen anser att det finns en osäkerhet i det underlag som finns tillgängligt var gränsen mellan zon 1 och zon 3 går varför Länsstyrelsen anser att det är olämpligt med infiltration av dagvatten inom detaljplaneområdet även i zon 1 som ligger närmast Dag Hammarskjölds väg.

Kommunen föreslår vidare att dagvattendamm ska anordnas utanför planområdet. Länsstyrelsen anser att det behöver säkerställas när och var dagvattendammen ska anläggas för att kunna omhänderta dagvatten både under bygg- och under drifttiden för att inte belastningen till Fyrisån ska öka och för att inte förorenat dagvatten ska infiltrera till grundvattnet.

I dagvattenutredningen förs ett resonemang om dagvattendammarnas storlek för att MKN inte ska påverkas och vilket belastningsutrymme det finns för utökade utsläpp till Fyrisån. Länsstyrelsen anser att det finns ett reduktionsbeting för fosfor för vattenförekomsten och att alla resonemang måste utgå från att belastningen, av främst fosfor, inte får öka, eller åtminstone vara jämförbar med den nuvarande mängden. Det är alltså mängden fosfor och andra föroreningar som är i fokus, inte halterna. Reningsanläggningen för dagvatten bör därför dimensioneras så att belastningen (d.v.s. mängden) av fosfor och metaller hålls konstant eller minskar efter planens genomförande.

För att kunna avgöra om detaljplanen följer MKN för ytvatten anser Länsstyrelsen att kommunen ska förtydliga när och hur åtgärder ska genomföras för att belastningen till Fyrisån inte ska öka. Även utifrån risken med läckage till grundvattnet är det viktigt att ha en tydlig och beslutad etappindelning av när åtgärderna ska genomföras.

Länsstyrelsen anser också att nollalternativet i MKB för miljöaspekterna grundvatten och ytvatten och måluppfyllelsen ska ses över. Länsstyrelsen påtalar att kommunen redan idag har ett ansvar att arbeta med att följa MKN.

Miljö kvalitetsnormer (MKN) för luft

Utifrån de utredningar som kommunen har låtit ta fram hävdar kommunen att det inte kommer att bli någon påtaglig skillnad på luftkvaliteten om planförslaget genomförs jämfört med nuläget. Länsstyrelsen anser att det råder en hel del

2016-09-15

Dnr: 402-4243-16

osäkerhet kring hur den framtida luftföroreningssituationen kommer att utvecklas eftersom den framtida utvecklingen bygger på ett antal antaganden.

Det föreligger även en osäkerhet av hur de kumulativa effekterna kommer påverka luftföroreningshalterna i området som Länsstyrelsen yttrande sig om i planprogram Ulleråker (dnr. 402-3662-15). Länsstyrelsen vill understryka att det är viktigt att det sker någon typ av kontinuerlig bevakning av luftkvaliteten i området.

Hälsa och säkerhet

Dricksvatten

En ökad tillväxttakt i Uppsala är beroende av en långsiktig och god tillgång på dricksvatten. Länsstyrelsen menar att det i framtiden inte kan uteslutas att produktionsbrunnar behövs längs hela åsens sträckning. Länsstyrelsen anser, som tidigare nämnts under avsnittet miljö kvalitetsnormer grundvatten att ett antagande av detaljplanen, i sin nuvarande utformning, långsiktigt utgör en risk för människors hälsa eftersom MKN för grundvatten inte kan säkerställas vilket i sin tur kan försämra dricksvattenförsörjningen. Detaljplanen kan med nuvarande utformning och underlag komma att prövas av Länsstyrelsen enligt 11 kap. 10 § PBL.

Buller

För trafikbuller hänvisar kommunen till den bullerutredning (2016-01-22, Sweco AB) och en trafikutredning (2016-02-29, Sweco AB) som kommunen tog fram inför antagandet av planprogrammet för Ulleråker.

Kommunen redovisar att riktvärden för trafikbuller som anges i *Förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader* kan tillämpas i gällande detaljplan. Det framgår däremot inte av planhandlingarna när aktuell detaljplan påbörjades men med utgångspunkt från vad kommunen redogör för i planbeskrivningen utgår Länsstyrelsen ifrån att ärendet påbörjats efter 2 januari 2015. Kommunen bör för tydlighetens skull redogöra när planen påbörjades.

Länsstyrelsen anser att planbestämmelsen f_4 är vagt formulerad varför kommunen bör precisera vad som avses med *i huvudsak* och *god ljudmiljö*.

Länsstyrelsen anser att Bullerutredningen (2016-01-22, Sweco AB) är alltför övergripande. För att Länsstyrelsen ska kunna göra en bedömning av bullerfrågan bör kommunen redovisa en bullerutredning för aktuellt planområde. Länsstyrelsen anser att stor hänsyn ska tas till bullerfrågan när det gäller användning, placering och utformning av byggnaderna och att detta ska utredas vidare i den fortsatta planläggningen. Länsstyrelsen anser även att tekniska lösningar ska användas restriktivt. Ytterligare studier kan, som nämns i MKB, senare behöva utföras inför varje bygglov. Kommunen bör i övrigt följa de förslag som redogörs i MKB:n för centrala Ulleråker.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att bullerutredningen för planområdet görs utifrån den bebyggelse som planeras, eftersom bl.a. byggnadernas utformning och placering i hög grad påverkar ljudutbredningen. Beräkningarna i trafikbullerutredningen har gjorts för en sluten kvartersform. I MKB framhålls att kvarteren måste byggas med slutna innergårdar för att klara riktvärdena på

2016-09-15

Dnr: 402-4243-16

innergårdarna, bl.a. avseende förskolegården i kvarteret Vinghästen. På plankartan framgår det att huskroppen i kvarteret Vinghästen kommer att ha en öppning i den del som vetter sydväst mot Ulleråkersvägen.

Enligt Trafikbullerförordningen ska hänsyn tas till framtida trafik som har betydelse för bullersituationen vid beräkning av bullervärden. Med tanke på den kommande kraftiga exploateringen av bl.a. Södra Staden rekommenderar Länsstyrelsen att kommunen tar med de ökade trafikmängderna i beaktande i den fortsatta planarbetet.

Den bullerutredning som kommunen ska ta fram för detaljplaneområdet ska redovisa bullerutbredningen av ekvivalenta och maximala nivåer 2 meter över mark avseende de trafikslag som är relevanta. Ljudnivåer ska även redovisas tredimensionellt, såväl vid de exponerade fasaderna som vid de fasader som vetter mot innergårdarna.

I MKB nämns att de ekvivalenta ljudnivåerna vid fasader mot Dag Hammarskölds väg kommer att ligga mellan 65 och 70 dBA. På Ulleråkersvägen kommer ekvivalentnivån att ligga mellan 60 och 65 dBA. De maximala nivåerna kommer att överstiga 75 dBA mot alla gator utom vid lokalgatorna. Länsstyrelsen anser därför att kommunen bör överväga att kompensera de höga bullernivåerna genom att sträva efter bästa möjliga ljudmiljö inomhus och ställa krav på att ljudklass B uppnås inomhus. Länsstyrelsen anser att detta bör redovisas i den nya bullerutredningen.

Vibrationer

I planbeskrivningen hänvisar kommunen till Trafikverkets riktlinjer *Buller och vibrationer från trafik på väg och järnväg*.

I Boverkets allmänna råd 2008: framgår att människors känslighet för vibrationer är väldigt hög och att känsligheten ökar med vibrationsvägens hastighetsamplitud. Länsstyrelsen vill påminna om att Boverket samtidigt skriver i det allmänna rådet, att störningsupplevelsen ökar vid exponering av flera bullerkällor. Störningen ökar än mer om det samtidigt förekommer vibrationer i området. Planområdet kan i framtiden komma att exponeras för buller från både spår- och vägtrafik samt vibrationer från spårtrafik. Länsstyrelsen anser att kommunen bör överväga att reglera vibrationer med en bestämmelse på plankartan.

Länsstyrelsen vill även upplysa kommunen att inom den nationella bullersamordningen, som leds av Naturvårdsverket, publicerades i maj 2016 en rapport om vibrationer inomhus från trafik, på uppdrag av Trafikverket. Resultatet visade på förändringar i sömnstadiet och fragmenterad sömn samt uppvaknande vid 0,4 mm/s. Förändring av hjärtrytm sker vid 0,3 mm/s. Med detta som bakgrund anser Länsstyrelsen att kommunen bör sträva efter lägsta möjliga vibrationsnivåer. Länsstyrelsen rekommenderar att kommunen vidtar byggnadstekniska åtgärder för att nå ner till en vibrationsnivå under 0,3 mm/s.

Solinstrålning

I den solstudie som är framtagen för aktuell detaljplan och i planeringen av området har kommunen fokuserat på att bostädernas fasader kan vara solbelysta under

2016-09-15

Dnr: 402-4243-16

någon del av dagen och att bostäder ska få dagsljus. I MKB står att stora delar av området med dess innergårdar kommer att bli skuggat under eftermiddag och kväll. Detta kan leda till att området utnyttjas i mindre utsträckning än vad som skulle vara fallet annars. För att göra områdena mer attraktiva kan teknik som lyser upp skuggiga kvartersgårdar användas, t.ex. heliostater eller motsvarande.

I Miljöbalkens förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd finns särskilda bestämmelser till skydd mot olägenheter för människors hälsa. I 33 § står bland annat att en bostad särskilt ska medge tillräckligt dagsljus.

Länsstyrelsen anser att stor hänsyn ska tas till ljusförhållanden och solinstrålning när det gäller placering och utformning av byggnaderna samt att detta ska utredas vidare i den fortsatta planläggningen. Länsstyrelsen anser att tekniska lösningar för att lysa upp skuggiga gårdar, som till exempel heliostater, är inte lämpligt att användas. På det underlag som kommunen hittills har presenterat i planhandlingarna bedömer Länsstyrelsen att sol- och ljusförhållandena vid såväl innergårdar som vid fasader inte ligger i linje med kommunens ambition om en hållbar stadsutveckling och en god stadsmiljö i Ulleråker.

Länsstyrelsen anser att kommunen ska komplettera planhandlingarna med alternativa utformningar av kvarteren inom detaljplaneområdet vad gäller höjder på byggnaderna och innergårdarnas ytor. Solstudier som visar skuggglängder för respektive alternativ ska redovisas. Även antal soltimmar vid vår- respektive höstdagjämning såväl vid fasader som på innergårdar ska redovisas.

Elektromagnetisk strålning

Det framgår i planhandlingarna att det behövs en till två nya nätstationer för att försörja planområdet. Kommunen föreslår att dessa placeras i eller i anslutning till områdets parkeringsanläggningar i kvarteren Livsglädjen och Kappåknigen. Kommunen bör redovisa var nätstationerna kommer att placeras och hur kraftig den elektromagnetiska strålningen kan bli runt stationerna. Kommunen bör även redogöra för vilket säkerhetsavstånd som behövs mellan nätstationen och skola samt bostäder för att undvika negativ hälsopåverkan människor.

Riksintressen kulturmiljövård

I yttrande över planprogram Ulleråker (dnr. 402-3662-15) framförde Länsstyrelsen risker med att områdets kulturhistoriska värden fragmenteras och byggnadernas sammanhang luckras upp inom riksintresseområdet. Vidare lyftes värdet av upplevelsen av det karakteristiska landskapet från öster.

Kommunen föreslår att en bård med träd kommer att bevaras/planteras utmed Dag Hammarskjölds väg för att betona vägens överordnade betydelse. Kommunen föreslår vidare att bebyggelsen ut mot Dag Hammarskjölds väg ska vara sammanhållen med mindre grad av variation för att ge ett lugnare intryck, som ett värdigt sätt att möta den historiska infartsvägen. Planen kommer att medge hushöjder som i vissa delar kommer att nå över trädtopparna.

Planförslaget innebär att en sammanhängande del av Kronparken kommer att tas bort. Även om dess mer intakta delar idag finns utanför Ulleråker så innebär

2016-09-15

Dnr: 402-4243-16

förändringen en märkbar decimering och fragmentering av Kronparken, som är ett av kärnvärdena i RI. Byggnaden som försvinner är från 1970-tal, ett yngre byggnadsinslag som visar på institutionsmiljöns historiska djup i Ulleråkersområdet. Den södra infarten/primärgatan sammanfaller med den gamla infarten, troligen anlagd 1900, till Asylen.

Med förändringen från skogsmiljö till tät stadsmiljö görs, enligt Länsstyrelsen, en fullständig omvandling av detaljplanområdet och områdets kulturhistoriska sammanhang och karaktär kommer till övervägande del att förloras. Sett till Ulleråkerområdet i stort, innebär detaljplanförslaget enligt Länsstyrelsen en fragmentering och uppluckring av sammanhang och karaktär. Den nya bebyggelsen kommer volymmässigt att dominera över och karaktärsmissigt kontrastera, inte minst mot den intill- och kvarliggande hospitalskyrkogården. Det kommer också att ha en negativ inverkan på möjligheten att uppleva stillhet och ro på kyrkogården.

Läsbarheten av kvarvarande delar av riksintressets värden kommer att försvåras. Hög bebyggelse över trädtopparna kommer att påverka upplevelsen av åsens siluett och landskapsbilden sedd från öster. Här menas att byggnader kommer att bryta åsens trädtoppslinje, även om inte den horisontella linjen motsvarande de högsta trädens nivå bryts.

I det komplexa och utmanande arbetet med utvecklingen av Ulleråker har kommunen stora möjligheter att ta ytterligare hänsyn till kulturmiljön (dock utan att kunna förhindra mycket stor negativ påverkan) genom att exempelvis använda sig av kommunikativa åtgärder inom området, men även på intilliggande ytor. På så vis kan de stora negativa konsekvenserna på kulturmiljön åtminstone delvis uppvägas. Hänsyntagande och kommunikativa åtgärder inom området och även på intilliggande ytor i syfte att omvandla förlorade värden (karaktär, sammanhang, strukturer, tidsdjup, del av Kronparken) till något som stödjer och underlättar läsbarheten av och förståelsen för den kulturmiljö som funnits i Ulleråker. Här avses även den intilliggande gamla Hospitalskyrkogården som är en del av institutionsmiljön och ett riksintressevärde. Den är därtill skyddad enligt kulturmiljölagens fjärde kapitel. Ett samlat grepp bör eftersträvas för hela Ulleråkersområdet där Centrala Ulleråker ingår som en del. Åtgärder som ska vara av mer bestående karaktär kan göras i digital form (ex QR), informationsskyltar, utemuseum/permanent utställning och berättande i bokform. Den samhällshistoria som Ulleråkers kulturmiljö speglar, samt berättelser om liv som vanligen inte berättats, kan med fördel förmedlas i bokform. Material i de kulturhistoriska utredningar som kommunen låtit Upplandsmuseet ta fram kan med fördel även användas i ett sådant arbete, men behöver arbetas om och kompletteras.

Sådana åtgärder skulle även vara positiva för kommunens vision om en modern stad på historisk mark. Det skulle ge en historisk dimension på visionen en mångfald av människor och även kunna bidra till att stärka potentialen för social hållbarhet.

Vidare anser Länsstyrelsen att det är av avgörande betydelse att kommunen i sin fortsatta planering, både i detta planområde och i övriga planområden, följer de föreslagna åtgärderna i planprogrammets hållbarhetsbedömning för att mildra de

mycket stora negativa och stora konsekvenser som utvecklingen av Ulleråker riskerar att ha på kulturmiljövärdena respektive landskapsbilden.

Kommunen bör i möjligaste mån låta befintliga träd utgöra den planerade trädgården utmed Dag Hammarskjölds väg.

Varje tillkommande plan kommer också att medföra en kumulativ effekt och med den en ökad risk för påtaglig skada på riksintresseområdets värden.

Beträffande åsen så är det viktigt att se den sammantaget som ett storskaligt landskapselement av betydelse för riksintresseområdet. Det är viktigt att upplevelsen av det uppsalakaraktäristiska landskapet sett från öster inte förtas. Målsättningen genom hela plan- och byggprocessen måste vara att noggrant studera hur byggnadsverk kommer att relatera till varandra och hur de enskilt kan bidra till att tillgodose den hänsyn som ska tas till kulturmiljövården.

Länsstyrelsens övriga synpunkter och upplysningar

Vattenskyddsområde

Detaljplaneområdet omfattas av vattenskyddsföreskrifter. Länsstyrelsen vill erinra om att dispens från vattenskyddsföreskrifter endast kan ges i fall det finns särskilda skäl 7 kap 22 § MB och att syftet med vattenskyddsområdet inte motverkas. Vid bedömning av särskilda skäl enligt miljöbalken ska det allmänna intresset av vattentäkten vägas mot det enskilda intresset av att anläggningen eller åtgärden utförs. Kravet på att dispensen ska vara förenlig med föreskriftens syfte ger uttryck för en mycket restriktiv syn på dispensmöjligheterna. Det kan tilläggas att exploatering av tidigare obebyggd mark inte nödvändigtvis kan anses utgöra ett särskilt skäl. Den planerade exploateringsgraden i Ulleråkersområdet är mycket hög och området är mycket känsligt, särskilt i zonerna 3 och 4. Vid en prövning av dispens från vattenskyddsföreskrifterna har Länsstyrelsen även att bedöma konsekvensen av att en enskild dispens blir normerande för övriga liknande dispensansökningar inom område där kumulativa effekter kan uppstå. Länsstyrelsens nuvarande bedömning är att källare inom zon 3, som kräver dispens från vattenskyddsföreskrifterna, inte kan medges. Vad gäller andra anläggningar och åtgärder går det inte utifrån underlaget att avgöra i vilken omfattning de kommer att prövas mot vattenskyddsföreskrifterna.

Risk för översvämning

Enligt Uppsala läns klimatanalys (Framtidsklimat i Uppsala län, SMHI, 2015) kommer framtida klimatförändringar innebära att den kraftiga nederbörden kommer att öka med 25 %, med stora variationer mellan åren. Med detta ökar även risken för översvämning. Länsstyrelsen ser positivt på att kommunen har tagit höjd utefter de riktlinjer som finns i gällande klimatfaktorer (Svenskt vatten, P110) för dagvatten i dagvattenutredningen.

Planförslaget innebär att de hårdgjorda ytorna kommer att öka. I den dagvattenutredningen som kommunen har tagit fram visar kommunen tydligt hur vattnet är tänkt att rinna och infiltreras vid t.ex. skyfall, vägarna fungerar som sekundära avrinningsvägar för dagvattnet.

I den grönytefaktor som kommunen tagit fram för Ulleråker belyses det att växtlighet har en positiv effekt även för lokalklimatet och att det i ett framtida varmare klimat blir än mer viktigt att träd och växter får en naturlig plats bland bebyggelsen.

Naturmiljö

Kronparken ingår i en grön infrastruktur som knyter samman Hågadalen-Nåsten och Stadsskogen med Kungshamn-Morga och Lunsen.

Enligt den MKB som kommunen låtit göra för centrala Ulleråker bedöms planförslaget medföra mycket stora negativa konsekvenser för naturmiljön genom förlust av livsmiljö och försvagade spridningssamband genom Ulleråkersområdet i samband med att naturmiljö av nationellt värde avses exploateras. Den föreslagna bebyggelsen är tät och det saknas ekologiskt funktionella passager genom området. Kommunen bedömer att förlusten av naturmiljö är godtagbar och hänvisar till att gröna stråk planeras utanför planområdet.

Både i hållbarhetsbedömningen för planprogram Ulleråker och i MKB:n för centrala Ulleråker finns flera förslag på åtgärder som kan användas i det fortsatta arbetet för att minimera påverkan på naturmiljön i området. Även i Callunas rapport "Konsekvensbedömning för ekologiska landskapssamband i Ulleråker" beskrivs förstärknings- och mildringsåtgärder som bör beaktas i det fortsatta planarbetet. Länsstyrelsen kan däremot inte läsa sig till utifrån planhandlingarna om dessa förslag avses implementeras i kommande arbete med planen och i så fall hur dessa är tänka implementeras.

Eftersom de kumulativa effekterna av exploateringen inom Ulleråkersområdet, och Södra staden i övrigt, är betydande samt att det tallstråk som avses sparas för att fungera som spridningsväg norr om det aktuella planområdet är litet, anser Länsstyrelsen att det är viktigt att i varje enskild detaljplan i möjligaste mån anpassa bebyggelse och grönytor så att barriäreffekter minimeras och så många gamla träd som möjligt sparas. Länsstyrelsen rekommenderar att vid nyplantering av träd bör trädslag som bidrar till identifierade spridningsnätverk väljas.

Artskyddsförordningen

Länsstyrelsen vill påminna kommunen om att planförslaget behöver utredas om det är förenligt med fridlysningsbestämmelserna i artskyddsförordningen, vilket även påtalas i MKB:n för Centrala Ulleråker. Det är därför viktigt att kommunen i ett tidigt skede utreder frågan eftersom det annars kan uppstå hinder att genomföra planen.

Krav och försiktighetsåtgärder i byggskedet bör inkludera även skadeförebyggande åtgärder vad gäller naturmiljö. Att ta fram en handlingsplan för avverkning av träden i området är en viktig åtgärd så att värdefull död ved kan bevaras. De träd som kan sparas behöver skyddas under anläggningsarbete. Riktlinjer för hur parkmark ska skötas samt vilka naturvärden som ska prioriteras på kvartersmark samt vid val av gatuträd bör finnas med i planens genomförandebeskrivning. Det är viktigt att anläggningsarbete inte sker i konflikt med gällande bestämmelser i miljöbalken (exempelvis bestämmelserna i artskyddsförordningen). Nödvändiga

skadeförebyggande åtgärder för att undvika sådan påverkan bör finnas med i genomförandebeskrivningen. Föreslagna skyddsåtgärder från MKB finns inte med i planbeskrivningen.

Fornlämningar

Den arkeologiska utredningen som utfördes år 2000 syftade framför allt till att lokalisera eventuella stenåldersboplatser. Fornlämningar från brons- och järnålder kan dock förekomma inom stora delar av området (se även Upplandsmuseets kulturhistoriska utredning "Dag Hammarskjöldsstråket", 2014 s19) varför Länsstyrelsen anser att en arkeologisk utredning med sökschaktning behöver utföras inom planområdet. Utredningsmetoden behöver anpassas med maskinupptagna schakt som möjliggör lokalisering av fornlämningar från brons- och järnålder. Utredningen behöver göras efter att träd fällts och området röjts på ett varsamt sätt för att undvika markskador inför utredningen.

Potentiellt förorenade områden

I planbeskrivningen står det att man genomfört miljöteknisk markundersökning men ingen rapport finns tillgänglig för Länsstyrelsen med provsvar. Länsstyrelsen kan därmed inte bedöma om undersökningen är tillräcklig samt kommentera de halter över riktvärdena för så kallad känslig markanvändning (KM) som nämns i planprogrammet eftersom det inte framgår var inom planområdet som dessa halter uppmätts. Där bostäder planeras ska KM uppnås. Det PM som Sweco tagit fram daterad 2016-02-25 kallas miljöteknisk markundersökning men den är i form av ett PM med en historisk inventering samt ett förslag på handlingsplan. Länsstyrelsen hänvisar till sitt tidigare yttrande om potentiellt förorenade områden i FÖP för Ulleråkersområdet och påminner även om att Uppsala kommuns Miljöförvaltning är tillsynsmyndighet som i ett tidigt skede bör bli inkopplade vad gäller eventuellt behov av utökad undersökning och eventuella åtgärder. I MKB för aktuell detaljplan framgår det att en miljökontroll bör närvara vid schaktning i den nordöstra delen samt att inga andra undersökningar bedöms nödvändiga. Länsstyrelsen anser att schaktkontroll bör ske i samband med all schaktning samt behovet av undersökning bör utredas i samråd med Miljöförvaltningen.

Barnperspektiv

Länsstyrelsen anser att mycket stor hänsyn ska tas till bullernivåer och luftföroreningar vid placering och utformning av förskola och lekplatser. Det är också viktigt att kommunen säkerställer att lek- och uteplatser samt skolgårdar har tillgång till både sol och skugga. Skuggiga platser behövs för att minska barns exponering för UV-strålning.

När det gäller den föreslagna förskolans utemiljö hänvisar Länsstyrelsen till Boverkets *Allmänna Råd (BFS 2015:1)*, om *friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet*, där det bl.a. anges att "Friytan bör vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden. Friytan bör kännetecknas av goda sol- och skuggförhållanden, god luftkvalitet samt god ljudkvalitet". Länsstyrelsen hänvisar även till Boverkets rapport *Gör plats för barn och unga (2015:8)* finns

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

YTTRANDE

13(14)

2016-09-15

Dnr: 402-4243-16

vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö. I den rapporten framgår det att är önskvärt att skolgårdar eller förskolegårdar planeras så att högst 50 dBA ekvivalentnivå dagvärde råder på de delar av gården som är avsedda för lek, rekreation och pedagogisk verksamhet. Länsstyrelsen anser att kommunen ska ange detta i planbeskrivningen. I Boverkets vägledning står vidare att en målsättning kan vara att resten av ytorna ska ha högst 55 dBA.

Deltagare

Länsarkitekt Eva Bergdahl har beslutat i detta ärende. Planhandläggare Katja Saranka har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också enhetschef miljöskyddsenheten Tomas Waara, naturvårdshandläggare Emilia Wolfhagen, miljöskyddshandläggare Lars Johnsson, marinekolog- och havsmiljöutredare naturmiljöenheten Ingrid Wänstrand, handläggare fornlämningsfrågor Tina Fors samt handläggare klimat- och beredskapsfrågor Karin Gustavsson deltagit.

Eva Bergdahl

Katja Saranka

SÄNDLISTA

Trafikverket Region Öst, eskilstuna@trafikverket.se

Lantmäteriet, Division fastighetsbildning, Box 986, 751 09 Uppsala, lm-
uppsala@lm.se

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

YTTRANDE

14(14)

2016-09-15

Dnr: 402-4243-16